

Голові спеціалізованої вченої
ради К 61.051.09
Ужгородського національного
університету,
доктору медичних наук,
професору Оросу М. М.

ВІДГУК

офіційного опонента доктора медичних наук, професора

Децик Орини Зенонівни

на дисертаційну роботу Гайди Івана Михайловича

**«Медико-соціальне обґрунтування удосконалення системи медичної
реабілітації військовослужбовців на регіональному рівні»,**

представлену на здобуття наукового ступеня кандидата медичних наук
до спеціалізованої вченої ради К 61.051.09 Ужгородського національного
університету за спеціальністю 14.02.03 – соціальна медицина

Актуальність теми. Одним із основних завдань медичної служби Збройних Сил (ЗС) України є лікування і найшвидше відновлення працездатності та боєздатності військовослужбовців після поранень, захворювань і травм. Особливо актуальним питання збереження життя та здоров'я військовослужбовців стає під час проведення бойових дій.

За свідченнями наукових літературних джерел, на сьогодні, у результаті негативного впливу факторів бойової діяльності військ, близько 90% військовослужбовців, які брали участь в АТО (ООС), потребують комплексної медичної реабілітації.

Не зважаючи на це, заходи медичної реабілітації учасників бойових дій, що проводяться сьогодні у медичній і соціальній галузях суспільства, ще

не набули системного і комплексного характеру. Через низьку організацію та недостатню ефективність реабілітації учасників бойових дій до цієї актуальної проблеми постійно прикута увага керівництва держави, громадськості, низки міжнародних організацій та системи охорони здоров'я України.

Таким чином, відсутність у державі єдиного науково обґрунтованого комплексного підходу до організації проведення ефективних заходів медичної, психологічної та соціальної реабілітації, гостра потреба у підвищенні якості життя, медичного обслуговування, соціального захисту та медико-психологічної допомоги військовослужбовців визначили актуальність теми дисертаційного дослідження.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами.

Дисертаційна робота виконана у межах плану наукових робіт Міністерства оборони (МО) України в Українській військово-медичній академії. Матеріали дисертаційного дослідження є фрагментами науково-дослідних робіт: «Розробка медико-організаційних, лікувально-профілактичних заходів медичної реабілітації військовослужбовців Повітряних Сил Збройних Сил України» (шифр «Лордоз») та «Наукове обґрунтування стандартизації системи медичного забезпечення Збройних Сил України в різних умовах діяльності» (шифр «Стандарт»).

Мета дослідження – медико-соціальне обґрунтування удосконалення системи медичної реабілітації військовослужбовців на регіональному рівні, повністю розкрита в поставлених завданнях дослідження.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, їх достовірність.

Репрезентативність і ступінь обґрунтованості отриманих результатів, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, їх достовірність базується на достатньому обсязі оброблених фактичних даних, що

включають: результати обстеження та лікування 954 поранених та 1040 хворих військовослужбовців, які проходили лікування та реабілітацію у Військово-медичному клінічному центрі західного регіону; та результати поглибленого психологічного обстеження 110 поранених.

Для проведення досліджень автором обрані сучасні і рекомендовані в соціальній медицині методи дослідження – методи системного підходу та системного аналізу, бібліосемантичний, історичний, медико-статистичний, соціологічний та експертних оцінок.

Наукова новизна одержаних результатів полягає у тому, що вперше в Україні:

- отримано результати щодо особливостей і структури бойових ушкоджень у поранених військовослужбовців ЗС України, які потребують комплексної медичної реабілітації;
- науково обгрунтовано, розроблено та апробовано інтеграційно-координаційну модель удосконаленої системи медичної реабілітації військовослужбовців ЗС України – учасників бойових дій на регіональному рівні;
- розроблено методологічні підходи до функціонування моделі удосконаленої системи медичної реабілітації військовослужбовців ЗС України, що дало змогу обгрунтувати структуру медичного реєстру учасників бойових дій, які потребують медико-соціальної допомоги;
- набуло подальшого розвитку обгрунтування функціонально-організаційної структури відділень відновлювального лікування (на стаціонарному та амбулаторно-поліклінічному етапах) для реабілітації учасників бойових дій.

Практичне значення результатів дослідження полягає у тому, що вони стали підставою для: а) впровадження: інтеграційно-координаційної моделі удосконаленої системи комплексної медичної реабілітації учасників бойових дій за територіальним принципом; функціонально-організаційної

структури відділення відновлювального лікування госпітального етапу реабілітації учасників бойових дій; методичного забезпечення комплексу заходів з медичної та психологічної реабілітації військовослужбовців на амбулаторно-поліклінічному етапі реабілітації.

б) розробки: медичного реєстру учасників бойових дій; положення щодо вдосконалення процесу планування санаторно-курортного лікування військовослужбовців – учасників бойових дій.

Впровадження результатів досліджень автором здійснені на галузевому, відомчому та регіональному рівнях при підготовці:

Повнота викладеного матеріалу в опублікованих працях. За матеріалами дисертації опубліковано 15 наукових праць, з них 8 статей у наукових фахових виданнях, у тому числі 1 наукова стаття надрукована у міжнародному виданні і 1 – одноосібно, 1 патент на винахід, 2 методичні рекомендації та 5 друкованих праць, що додатково відображають наукові результати дисертації.

Результати досліджень оприлюднені на 6 міжнародних та відомчих наукових та науково-практичних форумах.

Оцінка змісту та оформлення дисертації.

Зміст дисертаційної роботи та автореферату викладений логічно, грамотно, на достатньому рівні науковою та літературною українською мовою.

Дисертацію викладено на 180 сторінках друкованого тексту, в тому числі на 135 сторінках основного тексту. Робота складається із анотації, вступу, чотирьох розділів власних досліджень, висновків та практичних рекомендацій, списку використаних джерел (185 найменувань, із них 154 кирилицею та 31 латиницею). Робота ілюстрована 11 рисунками, 26 таблицями, містить 6 додатків.

У **вступі** розкриваються суть дослідження, його актуальність, чітко

сформульовані мета та завдання, новизна, а також його практичне значення. Задекларовано особистий внесок здобувача у дослідженні. Автором особисто визначено напрямок та розроблена програма дослідження, обґрунтована актуальність обраної теми, визначена мета і завдання дослідження.

У першому розділі *«Проблемні питання медичної реабілітації військовослужбовців – учасників бойових дій у сучасних збройних конфліктах»* представлено результати аналізу даних світової та вітчизняної наукової літератури із теми дисертації. Виявлено, що відсутність єдиних методологічних підходів до проведення реабілітаційних лікувально-профілактичних заходів, які плануються і виконуються державними інституціями щодо ветеранів бойових дій, на сьогоднішній день звертають на себе увагу керівництва країни, активної громадськості та низки міжнародних організацій. Аналіз відомостей літературних джерел виявив, що система медичної реабілітації військовослужбовців, основною метою якої є підвищення якості їхнього життя, в даний час потребує суттєвого удосконалення та забезпечення методологічною базою. Зокрема, висвітлено, що в Україні тільки розпочалася цілеспрямована підготовка медичних фахівців-реабітологів, у тому числі – ерготерапевтів. Відсутність у державі єдиного підходу до організації проведення ефективних заходів медичної, психологічної та соціальної реабілітації ветеранів бойових дій та існуюча потреба у якісному медичному обслуговуванні, соціальному захисті та медико-психологічній допомозі обумовили актуальність подальших досліджень.

Слід відзначити логічність і послідовність викладення матеріалу розділу. Значну теоретичну та практичну цінність складають узагальнені матеріали щодо дефініцій, принципів та підходів до організації реабілітації у відповідності до сучасних вимог, в першу чергу – Міжнародної класифікації функціонування, обмежень життєдіяльності та здоров'я (МКФ), а також її особливості у поранених-військовослужбовців. Значний інтерес викликає

проведений аналіз світового досвіду організації систем реабілітації учасників бойових дій.

У другому розділі *«Програма, матеріали, обсяги та методи досліджень»* представлено програму, якою передбачалось виконання дисертаційного дослідження у чотири етапи. Для кожного етапу були визначені завдання, що забезпечували його системність.

Відомості, отримані за результатами узагальнення даних історій хвороб поранених та хворих учасників АТО, дали можливість визначити структуру та характер поранень, особливості і структуру захворювань та рівень потреби у проведенні заходів медичної реабілітації.

Варто відзначити загальний високий методичний рівень дослідження, у т. ч. застосування принципів доказової медицини, що дало можливість вирішити усі завдання, передбачені у дослідженні.

У третьому розділі *«Аналіз особливостей, структури бойової і не бойової патології та потреби учасників бойових дій у заходах медичної реабілітації»* проведено аналіз характеру, тяжкості та структури бойової патології серед поранених військовослужбовців учасників АТО.

Встановлено, що більше половини поранень припадає на травми кінцівок. Аналіз термінів лікування військовослужбовців проявив, що найбільш тривалих термінів лікування потребують пацієнти у з тяжкими пораненнями – в середньому 36,6 діб. Проведено також аналіз результатів наслідків лікування поранених та хворих військовослужбовців. Зокрема за результатами проходження військово-лікарської експертизи виявлено, що відразу після проведеного лікування до військової служби повернулись 63,3% пацієнтів.

Автором також досліджено структуру та характер захворювань серед військовослужбовців – учасників АТО та проведено поглиблене психологічного обстеження пацієнтів для чого застосовано Коротку шкалу тривоги, депресії та ПТСР. Виявлено основні ознаки порушення

психологічного стану учасників АТО та запропоновані відповідні програми психологічної корекції.

За результатами досліджень описаних у цьому розділі автором виявлено, потребу військовослужбовців – учасників АТО у проведенні заходів медичної реабілітації після завершення стаціонарного лікування, що складала близько 72,3% від загальної кількості поранених і хворих, які знаходились на лікуванні. Встановлено чітку тенденцію до зростання цієї потреби впродовж 2014-2017 рр.

У четвертому розділі «Обґрунтування та розробка інтеграційно-координаційної моделі удосконаленої системи медичної реабілітації учасників бойових дій за територіальним принципом» автором на підставі вітчизняних і міжнародних нормативно-правових документів, рекомендацій провідних науковців та експертів, результатів власного дослідження обґрунтовано і розроблено модель удосконаленої системи медичної реабілітації учасників бойових дій на регіональному рівні. Зокрема, в основу обґрунтування інтеграційно-координаційної моделі медичної реабілітації військовослужбовців учасників бойових дій автором покладались вимоги Законів України: «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей», «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту», «Про курорти», «Про публічні закупівлі», Указу Президента України: «Про додаткові заходи щодо соціального захисту учасників антитерористичної операції» та низка інших галузевих та відомчих нормативних актів.

Основними інноваціями запропонованої моделі стало введення і створення нових структурних елементів, а саме: клініки реабілітації у складі ВМКЦ ЗР, відділення реабілітації у складі клініки амбулаторно-поліклінічної допомоги ВМКЦ ЗР; медичного реєстру учасників бойових дій, які потребують медико-соціальної допомоги.

Викликає інтерес наведене економічне обґрунтування необхідності раннього початку реабілітаційних заходів. Позитивно, що автором визначено

чіткі етапи системи реабілітаційних заходів учасників бойових дій, необхідні структурні елементи та кадрові ресурси, описані їх функції.

Слід позитивно відзначити й ґрунтовність визначення прогностичної ефективності упровадження запропонованої моделі удосконаленої системи медичної реабілітації учасників бойових дій за територіальним принципом, здійснену за допомогою методу експертних оцінок із математичним визначенням узгодженості відповідей експертів.

Результати дисертаційного дослідження і зроблені **висновки** логічно витікають з викладених у дисертації матеріалів, достовірні і достатньо обґрунтовані.

Заслужують на увагу **практичні рекомендації**, які впливають із змісту дисертації та є доступними для впровадження. Їх реалізація може суттєво розширити інноваційні процеси, що направлені на удосконалення системи медичної реабілітації військовослужбовців учасників бойових дій не тільки на регіональному, але й на загальнодержавному рівнях.

Список використаних джерел, складений в алфавітному порядку відповідно до вимог нормативних документів.

Зміст **автореферату** повністю відповідає змісту дисертаційної роботи. Автореферат і дисертація оформлені у повній відповідності до існуючих вимог.

Відповідність паспорту спеціальності. Дисертаційна робота відповідає паспорту спеціальності 14.02.03 - соціальна медицина.

Під час аналізу змісту дисертації та автореферату принципових недоліків не виявлено, проте виникли деякі **зауваження**:

1. На наш погляд, описуючи роль і функції суб'єктів управління реабілітаційним процесом на регіональному рівні також акцентувати увагу на значимості інформаційних зв'язків Військово-медичного клінічного центру

західного регіону з медичними підрозділами місцевих органів державної влади і центрами первинної медичної допомоги.

2. Було б доцільно, характеризуючи інноваційні якості інтеграційно-координаційної моделі удосконаленої системи медичної реабілітації на регіональному рівні, в загальних рисах навести медико-технологічні показники складових реабілітаційного процесу на етапах: стаціонарному, амбулаторному і санаторно-курортному.

Також у плані дискусії виникли ще деякі **питання**, які потребують уточнення:

1. За наведеними у дисертації даними, потреба у заходах реабілітації, збільшилась з 2014 по 2017 рік у 2 рази. Чим Ви можете пояснити причину цієї позитивної динаміки потреби у заходах реабілітації для військовослужбовців, учасників АТО (ООС)?

2. У чому полягає медико-соціальний аспект обґрунтування організації функціонування медичної реабілітації військовослужбовців-учасників бойових дій на територіальному рівні?

3. Ви вивчали задоволеність військовослужбовців – учасників АТО заходами медичної реабілітації. Як змінились показники задоволеності військовослужбовців заходами медичної реабілітації впродовж часу проведення досліджень?

Перераховані пропозиції та зауваження не впливають на загальну позитивну оцінку дисертаційної роботи і не зменшують її наукову та практичну цінність.

ВИСНОВОК

Дисертація Гайди Івана Михайловича на тему «Медико-соціальне обґрунтування удосконалення системи медичної реабілітації військовослужбовців на регіональному рівні» є завершеною, самостійною науково-дослідною роботою, виконаною на високому науково-методичному рівні, яка містить нове вирішення актуального науково-прикладного завдання

– обґрунтування інтеграційно-координаційної моделі удосконаленої системи медичної реабілітації військовослужбовців на регіональному рівні.

Враховуючи актуальність обраної теми, обсяг проведених власних досліджень, обґрунтованість та наукову новизну висновків і практичних рекомендацій, аналіз дисертації, опублікованих наукових праць, позитивні характеристики впровадження отриманих результатів у практику, робота відповідає вимогам, що висуваються до дисертацій на здобуття наукового ступеня кандидата медичних наук «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого Постановами Кабінету Міністрів України від 24.07.2013 р. № 567 та від 19.08.2015р. №656, а її автор Гайда Іван Михайлович заслуговує присудження наукового ступеня кандидата медичних наук (доктора філософії) за спеціальністю 14.02.03 – соціальна медицина.

Офіційний опонент,

зав. кафедри соціальної медицини
та громадського здоров'я
ДВНЗ «Івано-Франківський
національний медичний
університет» МОЗ України,
доктор медичних наук, професор

Децик О. З.

